

Filozofia eksperymentu w świetle nowego eksperymentalizmu

WYKŁADY POZNAŃSKIE Z FILOZOFII

Z prac Komisji Filozoficznej PTPN

Redakcja naukowa serii

Prof. UAM dr hab. Piotr W. Juchacz

Przewodniczący Komisji Filozoficznej PTPN

Prof. UAM dr hab. Karolina M. Cern

Przewodnicząca Wydziału I Filologiczno-Filozoficznego PTPN

OD POWSTANIA POZNAŃSKIEGO TOWARZYSTWA PRZYJACIÓŁ NAUK w 1857 roku filozofowie, by wspomnieć tylko pierwszego prezesa towarzystwa hr. Augusta Cieszkowskiego czy Karola Libelta, brali czynny udział zarówno w jego pracach naukowych, jak i aktywnościach nastawionych na krzewienie wiedzy wśród współobywateli.

Kontynuując tę tradycję, obecne władze Komisji Filozoficznej PTPN podjęły inicjatywę wspólnego z Wydziałem Filozoficznym Uniwersytetu im. A. Mickiewicza wydawania serii *Wykłady Poznańskie z Filozofii*, której ambicją jest przywrócenie ducha *res publica literaria* naszym czasom, wszakże w postaci nowej, zdemokratyzowanej i otwartej na krytycznych obywateli dążących do oświeconego rozumienia otaczającego ich świata.

Pochłonięci badaniami pogłębiającymi obecny stan wiedzy ludzkiej, częstokroć nie doceniamy znaczenia podzielenia się ich wynikami z szerszym gronem wykształconych czytelników. Mamy nadzieję, że seria *Wykłady Poznańskie z Filozofii* wraz z towarzyszącymi jej wykładami publicznymi stanowić będzie agorę deliberacji pomiędzy badaczami i światłymi obywatelami Rzeczypospolitej.

Filozofia eksperymentu w świetle nowego eksperymentalizmu

Sławomir Leciejewski

Wydawnictwo Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk
Poznań 2025

POZNAŃSKIE TOWARZYSTWO PRZYJACIÓŁ NAUK
Wydział Filologiczno-Filozoficzny, Komisja Filozoficzna

SERIA

Wykłady Poznańskie z Filozofii

REDAKCJA NAUKOWA SERII

Piotr W. Juchacz i Karolina M. Cern

GŁÓWNY REDAKTOR WYDAWNICTW PTPN

Jakub Kępiński

RECENZENCI

prof. PWr dr hab. Marek Sikora

(Politechnika Wrocławska)

ks. prof. UPJPII dr hab. Tadeusz Pabjan

(Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie)

REDAKCJA JĘZYKOWA I KOREKTA

Maria Wlazło

PROJEKT OKŁADKI I ŁAMANIE

TREVO Martins

Publikacja sfinansowana przez Wydział Filozoficzny Uniwersytetu
im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

Creative Commons: Uznanie autorstwa – Bez utworów
zależnych 4.0 Międzynarodowe (CC BY-ND 4.0)

Poznań 2025

ISBN 978-83-7654-538-7

eISBN 978-83-7654-542-4

DOI 10.14746/978-83-7654-538-7-14

Wydawnictwo

Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk

ul. Mielżyńskiego 27/29, 61-725 Poznań

<http://www.ptpn.poznan.pl>, dystrybucja@ptpn.poznan.pl

Spis treści

Wstęp	7
1. Eksperymentalizm	13
1.1. Historia filozoficznej refleksji nad eksperymentem ..	14
1.2. Współczesny eksperymentalizm	29
2. Nowy eksperymentalizm	47
2.1. Filozofia eksperymentu Iana Hackinga	51
2.1.1. Teoretyczystyczne reprezentowanie a eksperymentalistyczne interweniowanie	52
2.1.2. Artefakty aparaturowe	61
2.1.3. Tworzenie zjawisk oraz powtarzalność pomiarów eksperymentalnych	64
2.1.4. Realizm naukowy wobec bytów	67
2.1.5. Stabilność nauk	69
2.1.6. Taksonomia prac eksperymentalnych	73
2.1.7. Historia nauki a filozofia nauki	76
2.2. Filozofia eksperymentu Allana Franklina	81
2.2.1. Role eksperymentu w nauce	82
2.2.2. Strategie eksperymentalne	93

2.2.3. Eksperymenty a konstruktywizm społeczny ..	101
2.2.4. Epistemologia eksperymentu	104
2.2.5. Ewolucja praktyki eksperymentalnej	111
2.2.6. Cechy dobrego eksperymentu	118
2.3. Filozofia eksperymentu Petera Galisona	121
2.3.1. Kultura teoretyczna i eksperymentalna	121
2.3.2. Style eksperymentalne	125
2.3.3. Tożsamość eksperymentatora	128
2.3.4. Tradycja wizualna i elektroniczna	132
2.3.5. Rozwój nauki	137
2.3.6. Koordynacja subkultur fizyki	142
2.3.7. Epistemologia materialna	144
2.3.8. Obiektywność w nauce	147
Zakończenie	155
Bibliografia	161
Streszczenie	167
Summary	169